

Vendula Hingarová, Alexandra Hubáčková, Michal Kovář (Eds.) – Sámové. Jazyk, literatura a společnost 2009. Červený Kostelec: Pavel Mervart

Miroslav Černý

Katedra anglistiky a amerikanistiky, FF Ostravská univerzita, cerny.mirek@seznam.cz

S UZNÁNÍM a radostí jest třeba přijmout vznik nové edice červeno-kosteleckého nakladatelství Pavel Mervart nazvané Uralica. Nebývá pravidlem, aby se publikování odborných výstupů ujal nakladatel působící mimo akademická centra, a to ani v případech, kdy je konkrétní projekt podpořen grantovými agenturami. Přesto již vyšly dva svazky edice, navzájem úzce související. Prvním výstupem je sborník příspěvků ke studiu původních obyvatel evropského Severu – Sámů (také Laponců). Tím druhým monografií Václava Marka o starém laponském náboženství. Následující hodnocení se zaměřuje na svazek první.

Jak je patrné z podtitulu recenzované publikace a následně i z jejího obsahu, cílem bylo nahlížet Sámy z různorodých perspektiv: lingvistické, literární, etnologické, folklórní, religionistické, muzikologické, navíc se zřetelem synchronním i diachronním. Předpokládám, že právě s touto vizí – a můžu předdeslat, že došlo k jejímu úspěšnému naplnění – byl zvolen editorský tým. Ten sestával z Veroniky Hingarové, hispanistiky a nordistky, s kompetentními přesahy do příhraničních disciplín; což mj. dosvědčují její sociolingvisticky zaměřené studie. Dále z Alexandry Hubáčkové, amerikanistiky, překladatelky a literární historičky, která se v posledních letech zabývá tématem literatur a kultur domorodých obyvatel Severní Ameriky. A konečně z Michala Kováře, lingvisty, a navíc také religionisty, s jehož prací jsme se mohli seznámit např. ve sborníku *Věštění a prorokování v archaických kulturách* (Praha 2006), kam přispěl studií Předvídání u Sámů (Laponců).

Kromě editorských povinností se všichni tři podíleli na vzniku sborníku také autorsky. Hingarová publikovala případovou studii Vitalita sámštiny napříč generacemi, v níž zkoumala mezigenerační přenos sámšského jazyka v bilingvních rodinách, a to metodou tzv. jazykového rodokmenu, kterou si před časem vypracovala pro účely obdobně zaměřeného výzkumu mezi nahuaskými indiány. Kovář přispěl dvěma články. V rámci jazykovědného bloku stručným přehledem vybraných rysů severosámšské mluvnice, v němž gramatické jevy severní sámštiny popisuje v porovnání s dalšími uralskými jazyky, a v rámci sekce literárním nástinem problémů kolem sámšského (národního) eposu. Hubáčková naopak dosadila studii obecného charakteru - Příběhy jako útočiště i zbraň: Literatury původních národů. Jakkoli je její článek zajímavý, v kontextu celkového pojetí sborníku, který se zaměřuje výhradně na Sámy, působí doslova jako pěst na oko. V podstatě jde o částečné přepracování dvou kapitol z monografie *Jako vlákna pavučiny. Putování indiánskou krajinou s románem Obřad* (Olomouc 2007), v nichž se věnuje otázkám významu a důsledkům úpadku jazyků a původní slovesnosti amerických indiánů. Do tohoto textu se pak snaží – více méně násilně – vpravit jeden odstavec o situaci, která panuje u Sámů, což jako celek působí nekoherentně. Nemyslím si, že všechny domorodé populace mají jednotné podmínky pro kulturní vývoj, ani že jsou vystaveny shodným civilizačním tlakům. Z těchto důvodů vnímám toto usouvztažení jako nepatřičné. Kdyby šlo alespoň o informace z prostředí indiánských komunit, jež lze zařadit do podobného kulturního areálu jako Laponce,

tedy do subarktických teritorií. Autorka však vychází z výzkumu, který absolvovala na americkém jihozápadě, a z literatury týkající se zejména kmenů Pueblo a Navaho.

A ještě poslední poznámka k editorskému týmu. Došlo zde ke šťastné konstelaci, kdy se na ediční přípravě publikace podíleli odborníci hned ze tří různých univerzit (Hingarová, FF UK; Hubáčková, PdF UP; Kovář, FF MU). Tato skutečnost by slovy editorů – a já s nimi souhlasím – mohla „být výzvou pro českou nordistiku, fenistiku, rusistiku a etnologii, jak využít potenciálu sámšské kultury, která může doplnit kulturní mozaiku severských zemí a posloužit jako propojení většinou odděleně fungujících pracovišť“. Potvrzují to i další články a studie zařazené do zde recenzovaného sborníku.

Brněnskou školu reprezentují jednak autorská dvojice Václav Blažek a Petra Novotná, testující ve své studii vzájemnou příbuznost feno-sámšských jazyků, jednak Lucie Hofírková, jež čtenářům předkládá článek o sámšských výpůjčkách ve finštině. Prahu zastupují autorky slovensky psaných textů Jojk: Hudobná tradícia Sámov (Stanislava Jirešová) a Otázka identity u sámšské mládeže (Katarína Kukurová); v obou případech jde o články zařazené do sekce Společnost. Do stejného oddílu patří také článek odchovankyně olomouckého vysokého školství Michely Pokorné nazvaný Volba kmotrů v multietnickém Storfjordu v kontextu norské menšinové politiky 1859–1900. Výsledné interdisciplinární vyznění souboru různě orientovaných příspěvků dále posiluje zařazení studií odborníků z řad samotných Sámů, a to buďto v anglickém jazyce, či v překladu do češtiny. Jmenovitě jde o Jona Todala (revitalizace sámšských jazyků), Harald Gaskiho (dějiny sámšské literatury) a Katri Sombyovou (sámšská média a společnost).

Nedílnou součástí knihy jsou ukázky překladů laponské literatury a ústní slovesnosti. Zatímco v případě ukázek anonymních orálních tradic Laponců jde o texty většinou v češtině již dříve vydané (byť dnes jen velmi obtížně dostupné), v případě autorské poezie a prózy, ať už psané v dánštině, či norský, jde o první významné uvedení prozaiků a básníků do českého literárního prostoru. Úkolu přeložit norskojazyčnou beletrii do češtiny se zhostili jednak frekventanti překladatelského semináře Jarky Vrbové při Ústavu germánských studií FF UK, jednak bývalí či současní studenti různých pracovišť skandinavistiky.

Na závěr bych rád konstatoval, že nová kniha o Laponcích, o jejich jazycích, literatuře a společenském zázemí, je cenným zdrojem k poznávání těchto původních obyvatel severní Skandinávie. Svým multidisciplinárním a zároveň mezioborovým záběrem nabízí komplexní pohled na život za evropským polárním kruhem, a to jak v minulosti, tak v jeho současné, emancipované podobě. Publikace upravuje naše představy o Sámech a společně s antologiemi *Noidova smrt* (Praha 2000) a *O muži, který si koupil svědění* (Praha 2006) a s již jmenovaným druhým svazkem edice Uralica *Staré laponské náboženství* (Červený Kostelec 2009) vytváří čtveřici hodnotných, česky psaných textů k danému tématu. Zároveň je dokladem, že úspěšná jazyková a kulturní revitalizace domorodých populací – často tolik zpochybňovaná – není nemožná. A ještě jeden bod je třeba zdůraznit: publikace je důstojným připomenutím odkazu lappologa Václava Marka.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] HINGAROVÁ, V., HUBÁČKOVÁ, A. a KOVÁŘ, M. 2009. Sámové. Jazyk, literatura a společnost. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 422 s.